

ลีหน้าทีของสตรีไทย

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต)

สิงหาคม ๒๕๕๕

สีหน้าที่ของสตรีไทย

© พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต)

พิมพ์ครั้งแรก กรกฎาคม ๒๕๕๕

โครงการ “๓ ทศวรรษ สมาคมแม่บ้านมหาดไทย รวมใจ
เป็นหนึ่งใน เทิดไถ่ด้วยใจภักดิ์” เนื่องในวาระครบรอบ ๑๐ ปี
วันสตรีไทย และครบรอบ ๓๐ ปี แห่งการก่อตั้งสมาคม
แม่บ้านมหาดไทย ๑ สิงหาคม ๒๕๕๕

พิมพ์ครั้งที่ ๓ สิงหาคม ๒๕๕๕ ๓,๐๐๐ เล่ม
ทุนพิมพ์หนังสือวัดญาณเวศกวัน

พิมพ์เผยแพร่เป็นธรรมทาน โดยไม่มีค่าลิขสิทธิ์

หากท่านใดประสงค์จัดพิมพ์ โปรดติดต่อขออนุญาตที่
วัดญาณเวศกวัน ต.บางกระพี้ อ.สามพราน จ.นครปฐม ๗๓๒๑๐
<http://www.watnyanaves.net>

ดำเนินการพิมพ์ สำนักพิมพ์พลีธัมม์

ในเครือ บริษัท สำนักพิมพ์เพ็ทแอนด์โฮม จำกัด
๒๓ ซอย ๖ หมู่บ้านสวนหลวงแหลมทอง ๒
ถ.พัฒนาการ เขตสวนหลวง กรุงเทพฯ
โทร. ๐๒ ๗๕๐ ๗๗๓๒ โทรสาร ๐๒ ๗๕๐ ๗๖๓๒

คำปรารภ

หนังสือ *สีหน้าที่ของสตรีไทย* เป็นการรวบรวมลัทธิข้อธรรมเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของสตรีไทย โดยพระเดชพระคุณ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต) ตามอุเทศแห่งพระราชดำรัส ในสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ องค์ผู้ทรงสถาปนาวันสตรีไทย ซึ่งโปรดเกล้าฯ พระราชทานไว้เมื่อปี พุทธศักราช ๒๕๔๖ นอกจากนั้นยังนำข้อธรรมทั่วไปเพื่อความดีงามของชีวิตครองเรือน จากหนังสือ *ธรรมานุญชีวิต* สำหรับใช้เป็นเครื่องตรวจสอบตนเองให้เกิดความมั่นใจในความเป็นแม่บ้านที่สมบูรณ์

สมาคมแม่บ้านมหาดไทย ได้นำข้อธรรมนั้นมาจัดพิมพ์เป็นหนังสือ เพื่อเผยแพร่สู่ประชาชน เป็นการส่งเสริมบทบาทของสตรีไทย ซึ่งเป็นกิจกรรมหนึ่งของโครงการ “๓ ทศวรรษ สมาคมแม่บ้านมหาดไทย รวมใจเป็นหนึ่ง เทิดไถ่ด้วยใจภักดิ์” เพื่อเทิดพระเกียรติ ในวโรกาสเฉลิมพระชนมพรรษาสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ๘๐ พรรษา ในวันที่ ๑๒

สิงหาคม ๒๕๕๕ และ เนื่องในวาระครบรอบ ๑๐ ปี วันสตรี
ไทย และโอกาสครบรอบ ๓๐ ปี แห่งการก่อตั้งสมาคมแม่บ้าน
มหาดไทย ๑ สิงหาคม ๒๕๕๕

ต่อมา วัดญาณเวศกวัน ได้พิมพ์ขึ้นเป็นการเฉพาะอีก
ครั้ง เพื่อแจกเป็นธรรมทานแก่พุทธศาสนิกชนที่มาร่วมงานบุญ
อาสาฬหบูชา วันที่ ๒ สิงหาคม ๒๕๕๕ แต่ด้วยจำนวนพิมพ์ที่
จำกัดจึงไม่เพียงพอต่อความต้องการนำไปศึกษา

ดังนั้น วัดญาณเวศกวัน จึงตกลงนำทุนพิมพ์หนังสือ
ธรรมทาน ที่มีอยู่มาใช้พิมพ์เพิ่มเติม เพื่อแจกมอบในวันแม่
แห่งชาติ ๑๒ สิงหาคม ๒๕๕๕ ตามสมควรต่อไป

วัดญาณเวศกวัน

๙ สิงหาคม ๒๕๕๕

สารบัญ

สีหน้าที่ของสตรีไทย	๑
๑. ความเป็น “แม่”	๑
ก) ฐานะแห่งพระพรหม ผู้สร้างสรรค์อภิวาลโลก	๑
ข) ฐานะเป็นผู้นำเสนอโลกแก่ลูก หรือให้ลูกทำความรู้จักกับโลก	๕
ค) ฐานะเป็นอาจารย์คนแรกของลูก	๘
ง) ฐานะเป็นพระอรหันต์ของลูก	๑๐
จ) ฐานะเป็นทิศเบื้องหน้า	๑๑
๒. ความเป็น “แม่บ้าน”	๑๒
ก) ฐานะภรรยา หรือคู่ครอง	๑๕
ข) ฐานะผู้พัฒนาอารยธรรม	๑๖
ค) ฐานะผู้สร้างความสบาย	๑๘
๓. ความมีเอกลักษณ์ของ “กุลสตรีไทย”	๒๑
๔. ความใฝ่ฝึกฝนสู่ความเป็น “ภาวิตชน”	๒๔

ข้อธรรมทั่วไป	๒๙
เพื่อความดีงามของชีวิตครองเรือน	
๑. หลักพื้นฐาน	๒๙
๒. เกณฑ์มาตรฐาน	๓๖
ก) เป็นชาวบ้านแบบอย่าง	๓๖
ข) เป็นพลเมืองที่สร้างสรรค์	๓๘

สี่หน้าที่ของสตรีไทย

๑

ความเป็น “แม่”

ก) ฐานะแห่งพระพรหม ผู้สร้างสรรพจักรวาลโลก

ไม่ว่าสังคมมนุษย์จะเจริญพัฒนาหรือมีวิวัฒนาการอย่างไร จะจัดตั้งวางระบบการเมือง การปกครอง เศรษฐกิจ และบรรดาระบบทางสังคมหลากหลายไปต่างๆ ให้บุคคลมีตำแหน่ง มีสถานะ หน้าที่ กิจการงาน เรียกว่าอะไรอย่างไร ก็พึงรู้เท่าทันว่านั่นเป็นไปในทางสมมติชั้นนอก เพื่อจัดสรรให้มนุษย์อยู่ร่วมกันได้ดีงามมีความสุขให้สังคมเจริญก้าวหน้า สมตามสภาพ หรือดีที่สุด สำหรับการอยู่ร่วมกันของบรรดามนุษย์เหล่านั้น ในกาลเทศะอันผันแปรต่างกันไป

ลึกลงไปในความเป็นมนุษย์ ที่เป็นสภาวะของชีวิตใน
 ธรรมชาติ ซึ่งยืนเป็นหลักคงตัวอยู่ ไม่เปลี่ยนแปลงไปตามสมมติ
 ชั้นนอกของสังคมนั้น สถานะอันสำคัญที่เด่นในสภาวะของ
 ธรรมชาติ ก็คือ ฐานะของสตรีในภาวะที่เป็นมารดา คือ “แม่”
 เป็นชนนี้ คือสตรีผู้ให้กำเนิด กับฐานะของบุรุษในภาวะที่เป็น
 บิดา คือ “พ่อ” เป็นชนก คือบุรุษผู้ให้กำเนิด เป็นคู่กันอยู่อย่าง
 นี้ตลอดมา เป็นสถานะหลักที่มนุษย์จะต้องดำรงสืบทอดไปให้
 ดีที่สุด และเป็นแก่นแท้เป็นแก่นธรรมที่จะดำรงมนุษยชาติไว้
 ด้วยดีได้อย่างแท้จริง

มีหลักธรรมเป็นพระคาถาของพระพุทธเจ้า ที่คนไทย
 จำกันมาแม่นยำ จนถือได้ว่าเป็นสุภาษิตประจำใจ ประจำ
 ครอบครัว และประจำสังคมไทยว่า “พुरुหมาดิ มาตาบิดโร” แปล
 เข้าทำนองเพลงว่า “มารดาบิดา ท่านว่า คือพระพรหม”

โดยเฉพาะมารดา ที่เรียกเป็นคำไทยอันซึ่งใจว่า “แม่”
 นั้น เป็นตัวอย่างมาตรฐาน ของผู้บำเพ็ญธรรมชดพรหมวิหาร
 คือ เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา ดังที่บันทึกไว้ในพระ
 คัมภีร์ที่สำคัญ ซึ่งขอนำใจความมาแสดง

ความหมายของพรหมวิหาร ข้อที่ได้เน้นโดยสัมพันธ์กับ
พัฒนาการของลูกตามวัย ดังนี้

๑. เมื่อลูกยังเล็ก เป็นเด็กเยาว์วัย
แม่ - เมตตา รักใคร่เอาใจใส่ ถนอมเลี้ยงให้เจริญ
เติบโต
๒. เมื่อลูกเจ็บไข้ เกิดมีทุกข์ภัย
แม่ - กรุณา ห่วงใยสงสารปกป้องรักษา หาทางบำบัด
แก้ไข
๓. เมื่อลูกเจริญวัยเป็นหนุ่มสาวสดสวยงามสง่า เจริญ
ก้าวหน้า
แม่ - มุทิตา พลอยปลอบปล้ำใจ หวังให้ลูกสุขสดใส
เจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้นไป
๔. เมื่อลูกรับผิดชอบชีวิตกิจการหน้าที่ครอบครัวของตนได้
ชวนชวายอยู่ด้วยดี
แม่ - อุเบกขา วางเฉยดูสงบนิ่ง ไม่ทึง ไม่แทรกแซง
พร้อมให้คำปรึกษา

ความหมายของพรหมวิหาร ในการปฏิบัติตามสถาน- การณ์ ดังนี้

- ยามลูกอยู่ดีเป็นปกติ แม่เมตตา รักใคร่ บำรุงเลี้ยงดู
ดูแลให้เจริญงอกงามมีความสุข
- ยามลูกทุกข์เจ็บไข้ประสพปัญหา แม่กรุณา สงสาร
ชวนชวยหาทางช่วยเหลือแก้ไข
- ยามลูกดืงามมีความสุขความเจริญ แม่มุทิตา พลอย
ปลื้มใจยินดี ส่งเสริมให้ลูกดืงามมีความสุขความ
เจริญยิ่งขึ้นไป
- ยามลูกสมควรรับผิดชอบตัวเองและการกระทำของตน
แม่อุเบกขา วางใจเป็นกลาง เฉยไว้สงบดูรู้จังหวะ ที่
จะให้ลูกปฏิบัติตามความจริงความถูกต้องและ
ความสมควรตามธรรม

พ่อแม่เป็นพระพรหม ผู้ทรงไว้ซึ่งพรหมวิหารธรรม
อย่างนี้ บ้านจึงเป็นแดนแห่งความรัก ความอบอุ่น ครอบครั
มีความสุข อยู่กันด้วยความเข้าใจและมั่นใจ โดยแม่เป็น
หลัก เฉพาะอย่างยิ่ง แม่ นั้นเป็นที่แอบอิงใกล้ชิดเหมือนอยู่กับ

ตัวลูกทุกเวลา ยามลูกเกิดปัญหา ก็สนิทใจที่จะเข้าหาเป็นที่ปรึกษาช่วยแก้ไข และในยามปกติทั่วไป ก็ได้รับคำสั่งสอน แนะนำให้พัฒนาเจริญงอกงามในวิถีแห่งการดำเนินชีวิตที่จะก้าวหน้าต่อไป

พ่อแม่เป็นผู้ให้กำเนิดแก่ลูก คนทั้งโลกก็เป็นลูกมาทั้งนั้น พ่อแม่จึงเป็นผู้สร้างโลก ถ้าพ่อแม่ทุกคนรอบครัวเลี้ยงดูลูกให้เจริญพัฒนามาด้วยดี เมื่อลูกทั้งหลายทั่วทั้งโลกเติบโตขึ้นเป็นคนดีมีความสุข โลกนี้ก็จะเป็นแดนที่ดั่งงามมีความสุข ถ้าทำให้ดีหมดทั้งโลกไม่ไหว ก็ทำให้ดีให้ได้มากที่สุด เริ่มแต่ลูกของเราให้เป็นที่มั่นใจ

ข) ฐานะเป็นผู้นำเสนอโลกแก่ลูก หรือให้ลูกทำความรู้จักกับโลก

พ่อแม่เป็นผู้แสดงโลกแก่ลูก (โลกสุส ทสเสตาโร) โดยแนะนำลูกให้รู้จักโลก แนะนำตัวลูกแก่โลก นำเสนอโลกแก่ลูก และเ็นมนำชีวิตทัศน์สร้างโลกทัศน์ให้ลูก ทั้งโดยรู้ตัวและไม่รู้ตัว

พึงตระหนักว่า บทบาทหน้าที่นี้สำคัญอย่างยิ่ง ลูกจะ

เป็นอย่างไร และโลกจะเป็นอย่างไร เริ่มจากคนใหม่ที่เข้ามา
ร่วมโลกนี้ว่า จะมองโลกรู้เข้าใจโลก เห็นโลกรู้สึกต่อโลก คิดจะ
ทำอะไรกับโลก จะเอาอะไรจากโลก เข้าสู่การมีบทบาทใน
สังคมอย่างไร ว่าโดยสรุป พ่อแม่ นำโลกทัศน์ของลูกทั้งโดยตรง
และโดยอ้อม ดังนี้

- ลูกรู้จักคนทั้งโลก จากพ่อแม่ ซึ่งเป็นตัวแสดงแทน
คนทั้งโลกนั้น โดยมีแม่เป็นตัวแทนของคนผู้หญิง
ทั้งหมด และพ่อเป็นตัวแทนของคนผู้ชายทั้งสิ้น
- พ่อแม่ นำลูกให้รู้จักโลก ทั้ง
 - ก) โลกแห่งความสัมพันธ์ของมนุษย์ว่าจะอยู่ร่วมกัน
และปฏิบัติต่อกันอย่างไร ในฐานะพี่น้องญาติมิตร
เพื่อนบ้าน ผู้ร่วมชุมชน เป็นต้น นี่คือนำลูกเข้าสู่
สังคม
 - ข) โลกที่เป็นแดนอยู่อาศัยของมนุษย์ คือธรรมชาติ
และบรรดาสัตว์แวดล้อม ที่หุ้มห่อหล่อเลี้ยงชีวิต
และสังคม อันมีสภาพและควรดำรงอยู่ในสภาวะ
ที่น่าชื่นชมเป็นรมณีย์ทำให้มีความสุขขั้นพื้นฐาน

นี่คือ นำลูกเข้าถึงโลก

ค) โลกแห่งข้อมูลความรู้ ว่าอะไรเป็นอะไร อะไร
ควรรู้ ควรรู้สึก จะปฏิบัติต่อ หรือจะใช้ประโยชน์
อย่างไร เป็นต้น นี่คือนำเสนอโลกแก่ลูก ตลอด
จนท่องโลกไปกับลูก

ฟังตระหนักรว่า จุดเริ่มนี้สำคัญยิ่ง เช่น เริ่มด้วยความ
เป็นมิตร หรือเริ่มด้วยความเป็นปฏิปักษ์ เมื่อเริ่มต้นอย่างไร
แล้ว ก็โน้มที่จะสะสมและคุ่นชินไปในทางนั้น จนกลายเป็นการ
นำชะตากรรมของชีวิตและวิถีของสังคมต่อไป

เนื่องจากด้านจิตใจ แม่และพ่อมีความรักความปรารถนา
ดีต่อลูกอย่างเต็มเปี่ยม จึงเป็นทุนพื้นฐานทางคุณธรรมที่จะทำ
บทบาทแสดงโลกแก่ลูก และนำลูกเข้าสู่สังคมมนุษย์ได้อย่างดี
ที่สุด ยิ่งถ้าได้ด้านปัญญาเข้ามาส่องนำทาง แม่และพ่อก็จะเป็น
ส่วนสำคัญในการสร้างสรรค์ชีวิตของลูก และส่งเสริมอารยธรรม
ของโลกได้อย่างประเสริฐเลิศทีเดียว

อย่างไรก็ดี จะต้องรู้เท่าทันด้วยว่า ในโลกยุคปัจจุบัน
พ่อแม่มีคู่แข่งสำคัญในการทำบทบาทนี้ คือ ไอที ที่บางทีถึงกับ

แย่งบทบาทนำเสนอโลกแก่ลูกนี้ไปจากพ่อแม่

ถามว่า ที่น่ากลัวก็คือ เบื้องหลังไอทีที่เข้ามานั้น บางทีมีเจ้าของเจตนาที่ไม่ซื่อไม่บริสุทธิ์ คิดจะหลอกหรือจะเอาผลประโยชน์ คอยจับเคลื่อนชักใยอยู่ข้างหลังไอทีด้วย ซึ่งจะทำให้ลูกรู้จักโลกและเข้าสู่สังคมด้วยมิจฉาทิศนะ พ่อแม่จึงต้องพัฒนาปัญญาที่จะเท่าทันโลกของไอที และมีความสามารถนำเสนอ บางครั้งต้องคัดสรรไอทีได้ กำกับ แนะนำ เป็นพลังสร้างสรรค์ เป็นแรงดูแลทางสังคม ต่อกระแสไอทีอย่างน้อยเป็นกัลยาณมิตร เกาะไอทีร่วมไปด้วยกับลูกในการท่องเที่ยวในโลกแห่งข่าวสารข้อมูล

ค) ฐานะเป็นอาจารย์คนแรกของลูก

บทบาทหน้าที่ของแม่ในฐานะอาจารย์คนแรกนี้ ก็เป็นขั้นต่อ และเป็นส่วนเสริมเติมเต็มของบทบาทหน้าที่ในการแสดงโลกแก่ลูกนั่นเอง

พ่อแม่ นั้น พระเรียกว่าเป็นบุพพอาจารย์ (บุพพอาจารย์ ก็ว่า) คือเป็นอาจารย์คนแรกของลูก ก่อนที่ลูกจะเติบโตถึงวัยที่จะไปศึกษาเล่าเรียนศิลปวิทยา หรือศาสตร์สรรพพ์ พ่อแม่เป็น

อาจารย์แรกที่สอนลูกให้รู้จักที่จะดำรงชีวิตอยู่ในโลกได้ ตั้งแต่สอนการกิน การนอน การขับถ่าย การเดิน การพูดจาสื่อสาร รู้จักว่าอะไรเป็นอะไร มีคำเรียกขานว่าอย่างไร จะทำอะไรได้ อย่งไร จะสัมพันธ์กับใครอย่างไร ฯลฯ

ถ้าพ่อแม่ เฉพาะอย่างยิ่งแม่ ไม่ทำบทบาทหน้าที่นี้ เพียงแค่ทำตามๆ กันไป โดยไม่ค่อยรู้ตัว แต่มีความสำคัญตระหนักรู้ในการทำบทบาทหน้าที่โดยใช้สติปัญญา ก็จะเป็นอาจารย์ที่ประเสริฐ ช่วยเหลือลูกมีการพัฒนาอย่างเลิศ

ลูกคือเด็ก ๆ มักคอยทำตามอย่างอยู่แล้ว ถ้าแม่ไม่ระวัง ไม่ตั้งสติไว้ ไม่ใช้ปัญญา การแสดงอาการกิริยา การใช้วาจากล่าวถ้อยคำตามเคยชิน และการกระทำที่เป็นการแสดงอารมณ์ การทำอะไรเพียงตามความรู้สึก ก็จะเป็นการสอนการนำลูกไปโดยไม่รู้ตัว ซึ่งบางทีเป็นโทษมากกว่าคุณ

ดังนั้น การทำหน้าที่ครูอาจารย์คนแรกของแม่ จึงควรทำด้วยความตระหนักรู้ โดยนำไปให้ลูกได้ทั้ง

- ด้านศีล คือการแสดงออกทางกาย วาจา กิริยา มารยาท การเคลื่อนไหว ปฏิบัติต่อผู้คนและสิ่ง

แวดล้อม ในความสัมพันธ์ การอยู่ร่วม และการประกอบกิจกรรมทั้งหลาย อย่างชาญฉลาด งดงาม ไม่เบียดเบียน แต่เป็นไปในทางสร้างสรรค์ เกื้อกูล ร่วมมือกัน

- ด้านจิตใจ มีอารมณ์และการแสดงความรู้สึกในทางที่ดีงาม ประณีต เข้มแข็ง มั่นคง น่าชื่นชม สดใส ร่าเริง เบิกบาน เป็นมิตร พร้อมทั้งจะเกื้อกูล และมีฉันทะที่จะพัฒนาตนยิ่งขึ้นไปในคุณธรรมทั้งหลาย
- ด้านปัญญา รู้จักคิดพิจารณา ไม่เป็นอยู่แค่ตามความรู้สึก ทำการทั้งหลายในทางของความรู้และความมีเหตุผล มีความใฝ่รู้และรู้จักหาความรู้ ฝึกนิสัยในการสอบถามสืบค้น ฉลาดในการใช้ถ้อยคำสื่อสาร และในการแก้ปัญหาโดยทางของการถามตอบปรึกษาหารือ

ง) ฐานะเป็นพระอรหันต์ของลูก

ฐานะต่อไปที่คุ้มทำเป็นประกันพระคุณของแม่ คือเป็นอาหุไนย์ของลูก ใช้ค่าง่ายๆ อย่างที่พูดกันมาในสังคมไทย ก็คือ

เป็นพระอรหันต์ของคุณ

ข้อนี้มีความหมายว่า แม่เป็นผู้มีจิตใจบริสุทธิ์ต่อลูก เริ่มตั้งแต่มีความรักที่บริสุทธิ์รักลูกด้วยใจจริงไม่มีอะไรเคลือบแฝง เป็นรักแท้ที่มั่นคงยั่งยืนแท้จริง แม้กระทั่งให้อภัยได้จนถึงที่สุด อย่างที่มีเรื่องราวเล่ากันมาๆ ว่า ถึงแม้ลูกจะผิดพลาดพลั้ง พล้าเสียผู้เสียคนไปอย่างไร ถึงจะเป็นที่ชิงชังรังเกียจของคนทั้งหลาย อ้อมอกแม่ก็ยังเป็นที่ซุกให้ความอบอุ่นเป็นแห่งสุดท้าย

แต่ถ้าจะให้ดีจริง เป็นลูกที่เจริญพัฒนา จนสามารถนำความปลาบปลื้มปีติสุขมาให้แก่แม่ นั่นแหละคือดีที่สุด

จ) ฐานะเป็นศิษย์เบื้องต้น

ในฐานะเป็นผู้เลี้ยงดู พ่อแม่ทำหน้าที่ต่อลูก โดยสรุป คือ

๑. ห้ามปรามป้องกันจากความชั่ว
๒. ดูแลฝึกอบรมให้ตั้งอยู่ในความดี
๓. ให้ศึกษาศิลปวิทยา
๔. ช่วยเป็นธุระในเรื่องจะมีคู่ครองที่สมควร
๕. มอบทรัพย์สมบัติให้เมื่อถึงเวลา

๒ ความเป็น “แม่บ้าน”

แม่บ้าน คือผู้ดูแลจัดการเหี้ยมเรื้อน และครอบครัว การดูแลจัดการนั้น ไม่ใช่เพียงแค่เรื่องงานการวัตถุสถานที่ที่เป็นรูปธรรมเท่านั้น แต่หมายถึงการประสานจัดสรรความสัมพันธ์ทางสังคมของมนุษย์ในชั้นพื้นฐานที่เดียว และยิ่งกว่านั้น ยังลึกต่อไปถึงนามธรรมในจิตใจของคนใน คนอาศัย ตลอดจนคนนอกทั้งหลายที่เกี่ยวข้องด้วย

ดังนั้น แม่บ้าน นอกจากจัดการบ้านเรือน เคาหาสน์ ให้สะอาด เรียบร้อย สะดวก ปลอดภัย เจริญหู เจริญตา น่าอยู่อาศัย และอำนวยความสะดวกให้กิจกรรมกิจการน้อยใหญ่ดำเนินไปด้วยดีแล้ว ก็ประสานดูแลให้ลูกหลานคนในบ้านทุกคนอยู่กันด้วยความรักความอบอุ่น คำนึงจิตสนิทใจ เอื้อเฟื้อเกื้อกูล กลมเกลียวสามัคคี ร่วมมือร่วมใจ เคารพรักนับถือไว้วางใจกัน มีบรรยากาศที่น่าชื่นชม รื่นรมย์ อย่างคำพระที่ว่า เป็นรมณีย์เป็นที่สบาย ไม่ว่าจะพักผ่อน หรือจะทำงานหลักทำงานอดิเรก

ก็สดชื่นกระชุ่มกระชวย มีความผ่อนคลาย สงบ มีความสุข มีความ
มั่นใจ สดใส เบิกบาน อย่างที่ท่านว่า แม้มีแขกมาหา มี
อาคันตุกะมาเยี่ยม ก็พาลิริมงคลมาให้ เพราะมาถึงก็ได้ความ
ชื่นใจ กลับไปก็เอาความชื่นชมเต็มแถมทิ้งไว้ แล้วยังพาความ
ชื่นชมชื่นใจนั้นติดตัวไปขยายต่อข้างนอกด้วย

แม่บ้าน ในฐานะที่เป็นภรรยา นั้น ตามความหมายง่าย ๆ
ถือว่าเป็นทิศเบื้องหลัง ในแง่ที่ว่า สามภรรยา นั้น ก่อนนั้นไม่มี
เพิ่งมีขึ้นภายหลัง ไม่ใช่เป็นคนเดินไปก่อนข้างหน้า แต่เป็นผู้
ตามหรือสมทบเข้ามาทีหลัง

อย่างไรก็ตาม เบื้องหลังหรือข้างหลังนี้ มีความหมาย
อีกแง่หนึ่งว่า เมื่ออีกฝ่ายหนึ่ง (หรือตนเองด้วย) ออกหน้าบ้าน
ไปทำกิจการต่าง ๆ ในที่ราชการหรือสถานสาธารณะข้างนอก
นั้น บ้านก็เป็นที่พัก เป็นฐานกำลัง เป็นทุนที่แท้ หรือทุนที่มี
จริง ๆ ของเขา เพราะฉะนั้น บ้านและครอบครัวที่อยู่ข้างหลังนี้
จึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง ที่จะให้ผู้ออกไปทำงาน มีกำลัง เข้ม
แข็ง มีความมั่นคงมั่นใจ และมีสุขภาพจิตที่ดีได้อย่างแท้จริง
แม่บ้านผู้ดูแลจัดการที่มั่นหรือฐานกำลังนี้ จึงจะต้องทำหน้าที่

อันสำคัญนี้ให้ได้ผลเต็มที่ตามวัตถุประสงค์จริง ๆ

ดังที่ทราบกันดีอยู่แล้วว่า ครอบครัวเป็นสังคมหน่วยย่อยที่สุด ที่จะมารวมกันเข้าเป็นสังคมใหญ่ แต่ที่จริง ไม่ใช่แค่นั้น ครอบครัวเป็นฐานที่ตั้งที่รองรับสังคม ถ้าครอบครัวไม่ดี สังคมนั้นฐานผุ ไม่ว่าสังคมใหญ่นั้นจะยิ่งยงทรงอำนาจอย่างไร จะร่ำรวยมั่งคั่งแค่ไหน ก็ไม่ยั่งยืน ไปรอดได้ไม่นาน

เป็นอันว่าไม่ว่าด้วยเหตุผลข้อไหนบ้านเรือน-ครอบครัว ก็สำคัญอย่างยิ่งยวด งานของแม่บ้านเป็นทั้งฐาน เป็นทั้งแกน ถ้าจัดการบ้านและครอบครัวให้ดี ให้มีความมั่นคงมั่นใจและมีความสุขไม่ได้ ฝ่ายผู้ไปนอกบ้าน ก็วันไหน สะท้านกายสะท้านใจ เสียที่มั่น ขาดฐานกำลัง ทุนกะพร่องกะแพร่ง ตรงข้ามกับคนที่มีบ้านมีครอบครัวดี ซึ่งมีความมั่นคงมั่นใจ มีพื้นใจเป็นสุข ลึกลงไป ฐานข้างในมั่นคง

ต่อจากนั้น บ้าน-ครอบครัวที่ดี เป็นที่แผ่ขยายความสุข ความดีงาม เป็นแหล่งเกื้อกูลสังคม พอมีกำลังทรัพย์ เป็นต้น ก็แผ่ความโอบอ้อมอารีมีจาคะกว้างออกไป ๆ เป็นที่พึ่งที่ก่อเกื้อของสังคมวงกว้าง ด้วยการเผื่อแผ่แบ่งปัน เป็นต้น

ตรงนี้ ขอกล่าวลัดสั้นว่า เมื่อปฏิบัติได้ถึงขั้นนี้ ก็จะเข้ากับพุทธพจน์ที่ตรัสไว้เป็นความอุปมาว่าจะเป็นที่พึ่งของพหูชนเหมือนต้นไม้ใหญ่ สะพรั่งด้วยกิ่ง ใบ และผล มีลำต้นแข็งแรง มีรากมั่นคง มีผลสมบูรณ์ ย่อมเป็นที่พึ่งของประชาชน เหล่าวิหคเข้ามาหาต้นไม้ นั้น เป็นแดนอาศัยที่รื่นรมย์ใจ ผู้ต้องการความร่วมมือ ก็เข้าไปอาศัยร่วมเงา ผู้ต้องการผล ก็ได้รับโรค

ขอนำหลักกรรมมาแสดงโดยแยกฐานะของแม่บ้านเป็น ๓ ประการ ดังนี้

ก) ฐานะภรรยา หรือคู่ครอง

แม่บ้าน ในฐานะภรรยา ทำหน้าที่ตามหลักทศ ๖ ข้อ ทิศเบื้องหลัง ๕ ประการ คือ

๑. จัดการบ้านเรือนให้งานเรียบร้อยเป็นอันดี
๒. สงเคราะห์คนรอบข้าง รวมทั้งญาติมิตรทั้งสองฝ่ายด้วยดี
๓. ไม่นอกใจ
๔. รักษาทรัพย์สมบัติที่หามาได้ ประหยัดสะสมให้เพิ่มพูน
๕. ขยัน ช่างจัดช่างทำ จัดเจนงานทุกอย่าง

นอกจากนี้อาจใช้ข้อธรรมทั่วไปเกี่ยวกับการครองเรือน เป็นเครื่องสำรวจตรวจสอบตนเอง ให้เกิดความมั่นใจในความ เป็นแม่บ้านที่สมบูรณ์ (ดู - แนนต่อท้าย)

ข) ฐานะผู้พัฒนาอารยธรรม

แม่บ้าน ควรเป็นสตรีแบบอย่าง ที่จะพัฒนาตนให้เจริญ ขึ้นไปในอารยธรรม และพัฒนาอารยธรรมให้แก่มนุษยชาติ โดยพัฒนาในหลักหรือธรรม ๕ ประการ คือ

๑. **พัฒนาด้านศรัทธา** มีความเชื่อที่ประกอบด้วยปัญญา เชื่อมีเหตุผล มีหลักใจ มั่นในพระรัตนตรัย ถือธรรมเป็นใหญ่ เป็นมาตรฐานสูงสุด มั่นใจในการทำกรรมดี โดยมุ่งหวังผลจากการกระทำด้วยความเพียรพยายามตามเหตุผล และมีกำลังจิตที่สดใสด้วยใจมั่นมุ่งแนวสู่จุดหมายที่ดีงามอันเลิศประเสริฐ สูงสุด

๒. **พัฒนาด้านศีล** ตั้งอยู่ในศีล ๕ รักษาความสุจริต เลี้ยงชีวิตด้วยสัมมาชีพ ประพฤติดี มีวินัย มีกิริยามารยาทงาม พร้อมด้วยอาจารย์สมบัติ

๓. **พัฒนาด้านสุขตะ** ใฝ่ใจสดับฟังศึกษาหาความรู้ มีความรู้ธรรมรู้หลักคำสอนที่จะพื้งนำมาใช้ประพฤติปฏิบัติ นำมาไตร่ตรองพิจารณาวิเคราะห์วิจัยให้เข้าถึงความหมาย เพื่อเกื้อหนุนการพัฒนาชีวิตของตน แนะนำสั่งสอนในครอบครัว และแก่คนที่ควรแนะนำ

๔. **พัฒนาด้านจาคะ** อยู่ครองเรือน ด้วยใจไร้มลทิน แห่งความตระหนี่ มีน้ำใจเผื่อแผ่เสียสละ ยินดีในการเจือจาน แบ่งปัน มีน้ำใจและใจกว้าง แผ่ขยายกระจายประโยชน์สุขให้กว้างขวางออกไป

๕. **พัฒนาด้านปัญญา** เป็นผู้มปัญญา รู้คิด รู้พิจารณา เข้าใจเหตุผล มองสิ่งทั้งหลายตามเป็นจริง รู้เท่าทันความจริงของโลกและชีวิต รู้จักดับทุกข์แก้ปัญหาได้โดยถูกต้อง

ธรรมที่เป็นหลักในการพัฒนาชุดนี้ เรียกว่า อริยาวัตร ๕ แปลว่า ความเจริญอย่างประเสริฐ หรือหลักการพัฒนาของอารยชน สตรีที่พัฒนา ๕ ด้านนี้ ท่านเรียกว่าเป็นผู้จบเอาสาระของชีวิตได้ ได้สิ่งประเสริฐของชีวิต

ค) ฐานะผู้สร้างความสบาย

ความเป็นแม่บ้าน มีสาระสำคัญอย่างหนึ่ง คือ เป็นผู้สร้างความสบาย ทำให้เกิดความสบาย คำว่า “สบาย” มาจากคำพระว่า “ลัปปายะ”

“ลัปปายะ” คือ ภาวะสบาย นั้น ตามความหมายเดิม หมายถึง สภาพเอื้อ สิ่งที่เกิดหนุน เหมาะ ช่วยให้เป็นอยู่ ทำกิจกรรม หรือดำเนินกิจการต่างๆ อย่างได้ผลดี หรือเอื้อต่อการที่จะปฏิบัติกิจนั้นๆ ให้สำเร็จผล เช่น จะไปฝึกสมาธิ เมื่อได้ลัปปายะ ก็จะได้ผลดี

ภาวะสบายนี้ เรียกได้ว่าเป็นคุณภาพชีวิตขั้นพื้นฐาน เอื้อต่อการเกิดมีสุขภาพที่สมบูรณ์ คือ ช่วยให้มีสุขภาพะครบสองด้าน ทั้งสุขภาพกาย และสุขภาพใจ

ภาวะสบาย ตามหลักของพระ มี ๗ ประการ ซึ่งแม่บ้านก็ควรจัดการให้บ้านและครอบครัวมีความสุขสบายทั้ง ๗ นั้นด้วย ดังนี้

๑. อุตุสบาย คือ สภาพแวดล้อม ดิน น้ำ อากาศ ที่เกื้อกูลต่อชีวิต ธรรมชาติที่รื่นรมย์ ความเย็น-ร้อนพอดี

บรรยากาศทั่วไป เหมาะ เอื้อ ดี สดใส ชื่นใจ

๒. *อาหารสบาย* คือ มีอาหารเพียงพอ ไม่ขาดแคลน และเป็นอาหารที่มีคุณภาพ ถูกกับร่างกาย เกื้อกูลต่อสุขภาพ มีรสชาติประกอบตามเหมาะสมตามควร

๓. *เสนาสนะสบาย* คือ ที่อยู่อาศัย ที่นั่งที่นอน มั่นคง ปลอดภัย ไม่วุ่นวาย ไม่เอ็ดอึงตึงตัง ไม่พลุกพล่านจอแจ หาคความสงบได้ ใช้ทำกิจที่ประสงค์ได้ดี อยู่อาศัยเป็นที่ผาสุก

๔. *บุคคลสบาย* คือ คนที่อยู่อาศัย เป็นคนดี ถูกกัน เหมาะกัน เข้ากันดี ไม่มีคนที่เป็นภัยอันตราย หรือก่อความเดือดร้อนวุ่นวาย ถ้าคนที่อยู่และคบหาเสวนามีคุณธรรมสูง ใจดี มีเมตtri มีปัญญา มีความรู้ ที่จะเกื้อหนุนให้เกิดการพัฒนา ชีวิต พัฒนาจิตใจ และพัฒนาปัญญา ก็ยิ่งดี

๕. *อิริยาบถสบาย* คือ จัดให้มีโอกาสเคลื่อนไหวร่างกาย การได้นั่งนอนยืนเดินอย่างสมคูลและเพียงพอ บริหารร่างกาย ใช้อิริยาบถทั้งสิ้น ได้คล่อง ไม่ติดขัด

๖. *โคจรสบาย* คือ มีแหล่งอาหาร แหล่งปัจจัย ๔ สิ่ง จำเป็นในการใช้สอยเป็นอยู่ หาไม่ยาก เช่น มีหมู่บ้าน ร้าน

ตลาด หรือชุมชน ที่ไม่ไกล ไม่ใกล้เกินไป

๗. *สวณะสบาย* คือ มีโอกาสได้ยินได้ฟังถ้อยคำ และเรื่องราวข่าวสารที่ช่วยให้เกิดปัญญา ความรู้เท่าทัน ความเข้าใจ ในหลักความจริง ความดีงาม ที่เป็นธรรม เป็นวิทยา ตลอดจน การพูดคุยสนทนาแลกเปลี่ยนความรู้ความคิด ปรึกษาหารือ พูดตามยุคสมัยว่า มีโอกาสเข้าถึงข่าวสารข้อมูลที่สร้างสรรค์ ผุดผ่องจิตใจ จรรโลงปัญญา เอื้อต่อการศึกษา เกื้อหนุนการพัฒนาคุณภาพชีวิต

๓

ความมีเอกลักษณ์ของ “กุลสตรีไทย”

สตรีไทยมีคุณลักษณะเด่น ที่สะดุดตา ประทับใจผู้คน แปรกหน้าจากต่างถิ่นแดนไกล คือ ความอ่อนโยน นุ่มนวล ละมุนละไม ที่มาพร้อมกับอาการยิ้มแย้มแจ่มใส และความ มีน้ำใจ โอบอ้อมอารีย์ พร้อมทั้งจะช่วยเหลือเกื้อกูล อันเป็น ลักษณะที่น่าชื่นชม ชวนนิยม และตนเองก็ควรแก่ความภูมิใจ

สตรีไทยผู้มียุคสมัยที่กล่าวมานั้น มีคำเรียกสืบมา ว่าเป็น “กุลสตรี” ซึ่งพจนานุกรมแปลว่า หญิงผู้มีตระกูลและมีความประพฤติดี แต่ถ้าแปลเอาสาระ ก็คือเป็นสตรีผู้มีทุนทาง วัฒนธรรม หรือแปลให้เต็มว่า สตรีผู้มียุคสมัยสืบมาอย่างดีใน ทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม

ที่ว่าอย่างนั้น ก็เพราะว่า “กุลสตรี” เมื่อแปลตาม ศัพท์แท้ๆ ก็คือ สตรีที่เกิดมาในตระกูล บางทีก็แปลว่า สตรีผู้ สมควรแก่วงศ์ตระกูล เอาแค่ความหมายง่าย ๆ ว่า “สตรีที่เกิด มาในตระกูล” ก็พอ

สกุล หรือวงศ์ตระกูลนั้น ก็คือชุมชนที่สืบสายโลหิต สืบทอดต่อกันมาไม่ขาดสาย พุดง่าย ๆ ก็คือ จากพ่อแม่สู่ลูก ๆ สืบต่อกันมารุ่นแล้วรุ่นเล่า

เป็นธรรมดาว่า พ่อแม่รักลูกเป็นที่สุด ย่อมเลือกสรร และมอบให้สิ่งที่ดีที่สุดแก่ลูกตระกูลวงศ์จึงเป็นที่สะสมสืบทอด สิ่งที่ดีงามสุดยอดต่อ ๆ มา พุดสั้น ๆ ว่าคือวัฒนธรรม และการที่จะสืบทอดวัฒนธรรมมาได้ยืนยาวไม่ขาดสาย ตระกูลวงศ์ นั้น ๆ ก็ต้องสืบต่อมาในชนชาติที่เป็นไท ซึ่งสามารถรักษา ความเป็นอิสระไว้ได้ตลอดมา

เรารู้กันว่า ชนชาติไทยมีวัฒนธรรมที่เก่าแก่ยาวนานอัน สืบสานมาในประวัติศาสตร์แห่งความเป็นชาติอิสระที่ต่อเนื่อง ตลอดมาไม่ขาดสาย ดังนั้น คำว่า “กุลสตรีไทย” จึงมีความหมายที่สะท้อนมิติทั้งด้านความมั่งคั่งมั่งคั่งมั่งคั่งที่กล่าว แล้ว และมีมิติด้านวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ ซึ่งรวมแล้วมี คุณค่าที่น่าภูมิใจอย่างแท้จริง และควรจับเอาสาระให้ได้แล้ว อนุรักษ์ไว้ให้เป็นเอกลักษณ์ที่ยั่งยืนสืบต่อไป

ที่กล่าวถึงการอนุรักษ์วัฒนธรรมและคุณค่าทาง

ประวัติศาสตร์นั้น มิได้หมายความว่า จะหมกตัวติดอยู่กับของเก่ามัวแต่เมาอดีต มิใช่ออย่างนั้น แต่นั่นคือตัวเราที่สร้างสรรค์มาอันมีอยู่เป็นทุนเดิม เมื่อเป็นส่วนที่ดีมีอยู่ ก็ต้องรักษาไว้ และสืบต่อให้ได้ และเพื่อจะก้าวต่อไป ก็ต้องสามารถเสริมเติมสิ่งและส่วนใหม่เอาเข้ามาประสานให้เป็นความเจริญงอกงามอย่างดี พุดสั้น ๆ ว่า ดีใหม่ยังไม่มี ก็เอามาให้ได้ ดีเก่าควรเก็บไว้ ก็ไม่ให้หายไปเสีย พุดอีกสำนวนหนึ่งว่า เผชิญหน้ายุคสมัย โดยใช้สติปัญญาที่ถึงและทัน

สตรีไทยในยุคสมัยนี้ มีภารกิจที่ท้าทาย อันน่าภูมิใจ คือ นอกจากพัฒนาตนให้มีปัญญาสามารถ มีความงามสง่า เก่งกล้า เท่าทันยุคสมัยแล้ว อีกด้านหนึ่ง ก็ยังรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของตน ที่มีความอ่อนโยน นุ่มนวล ละมุนละไม ยิ้มแย้มแจ่มใส ไว้ให้เป็นที่ยืนยงของชุมชนนานาชาติสืบต่อไป

ข้อนี้ ขอกล่าวไว้เพียงหลักการทั่วไปเท่านั้น ส่วนรายละเอียดในทางปฏิบัติของความเป็นกุลสตรี เป็นต้น ฟังมีการประมวลนำเสนอต่างหาก

๔

ความเฝือกฝนสู่ความเป็น “ภาวิตชน”

ในประการสุดท้าย เมื่อลงไปถึงพื้นฐานของความเป็นมนุษย์ สตรีไทยก็เช่นเดียวกับคนอื่นๆ ทุกคน คือมีธรรมชาติแห่งความเป็นมนุษย์ที่จะประเสริฐเลิศได้ด้วยการฝึก

มนุษย์ทุกคนจะเจริญงอกงามมีความสามารถเก่งกาจเป็นปราชญ์ทรงปัญญา จะเป็นมหาบุรุษ เป็นวีรสตรี หรือจะให้ความเยียมยอดทางไหน แม้เพียงแค่ว่าจะเป็นคนดี ก็สำเร็จได้ด้วยการฝึกฝน ด้วยการศึกษาค้นคว้าพัฒนาตนเองขึ้นไป

ดังนั้น จุดสำคัญในข้อนี้ จึงอยู่ที่ความมีจิตสำนึกในการฝึกตน หรือมีจิตสำนึกในการศึกษา เมื่อมีจิตสำนึกนี้ประจำตัวแล้ว โลกก็เป็นสนามฝึกทันที และจะก้าวไปในการฝึกได้ดีแค่ไหน ก็อยู่ที่รู้จักเอาธรรมมาเติมทุน มาสร้างเสริมคุณภาพปรับตัว เติมน้ำกำลัง และใช้ธรรมที่เป็นตั้งอุปกรณ์มากมายให้ถูกที่ถูกจังหวะ

อย่างน้อยที่เป็นพื้น ก็คือฝึกตนให้พัฒนาอย่างขึ้นไปใน

อริยาวชิรทั้ง ๕ ที่ว่าแล้วข้างต้น อาจจะทำให้มีทรัพย์อย่าง
ประเสริฐ ๗ ประการ ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสแนะนำไว้ว่า

“ทรัพย์คือศรัทธา ทรัพย์คือศีล ทรัพย์คือหิริ ทรัพย์
โศตตปปะ ทรัพย์สุตะ ทรัพย์จาคะ และทรัพย์ที่ ๗ คือปัญญา
ทรัพย์เหล่านี้มีแก่ผู้ใด จะเป็นหญิงหรือชายก็ตาม อารยชน
เรียกเขาว่า ไม่ยากจน ชีวิตของเขาไม่ว่างเปล่า เพราะฉะนั้น
ผู้มีปัญญา เมื่อระลึกถึงคำสอนของพระพุทธเจ้า ฟังหมั่น
เพิ่มพูนศรัทธา ศีล ปสาทะ และปัญญาเห็นธรรม”

ว่าโดยรวม ในที่สุด ตามหน้าที่ในฐานะเป็นมนุษย์ สตรี
ไทยพึงฝึกฝนตน สู่ความเป็นภาวิตชน คือบุคคลผู้ได้พัฒนาทั้ง
๔ ด้านโดยสมบูรณ์ คือ

๑. **ภาวิตกาย** เป็นผู้มีกายที่พัฒนาแล้ว คือ ได้พัฒนา
ความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ โดยรู้จักอยู่ดีมีสุข
อย่างเกื้อกูลกันกับธรรมชาติ ซึ่งชมสภามณีนีย์ ทำที่อยู่อาศัย
ถิ่นแดนให้รื่นรมย์ และปฏิบัติต่อสิ่งทั้งหลายรอบตัวอย่างมีสติ
มิให้เกิดโทษ แต่ให้เกื้อกูล เป็นคุณ ให้กุศลธรรมเจริญงอกงาม
โดยเฉพาะรู้จักใช้อิทธิยทั้ง ๕ คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ในการ

รับรู้ เช่น ดู ฟัง และในการเสพบริโภคทุกอย่าง ให้เป็นไปด้วย ปัญญาและเพื่อปัญญา ให้พอดี ที่จะได้คุณค่าที่เป็นประโยชน์ แท้จริง ไม่ลุ่มหลงมัวเมา ไม่ประมาทขาดสติ

๒. ภาวิตศีล เป็นผู้มศีลที่พัฒนาแล้ว คือ ได้พัฒนา ความประพฤติให้มีพฤติกรรมตั้งงามในความสัมพันธ์ทางสังคม โดยตั้งอยู่ในระเบียบกติกา มีวินัย อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ด้วยดี ไม่ ใช้จ่ายวาจาและอาชีพในทางที่เบียดเบียนหรือก่อความเดือด ร้อนเสียหายแก่ใคร ๆ แต่ใช้เป็นเครื่องพัฒนาชีวิตของตน และ ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน สร้างสรรค์สังคม ให้สงบสุขมั่นคงด้วยการ สงเคราะห์และสามัคคี

๓. ภาวิตจิต เป็นผู้มจิตใจที่พัฒนาแล้ว คือ ได้ฝึก อบรมจิตใจ ให้เข้มแข็ง สงบ มั่นคง สดชื่น เบิกบาน โปร่งโล่ง ผ่องใส เป็นสุข เจริญงอกงามด้วยคุณธรรมทั้งหลาย เช่น มี น้ำใจเมตตากรุณา ศรัทธา มีกตัญญูกตเวทิตา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ซื่อสัตย์ พากเพียร ขยัน อดทน มีสติ มีสมาธิ เป็นต้น

๔. ภาวิตปัญญา เป็นผู้มปัญญาที่พัฒนาแล้ว คือ ได้ ฝึกฝนเพิ่มขยายปัญญา ให้คมให้ชัดให้สว่างแจ่มจ้าว รู้เข้าใจมอง

เห็นสิ่งทั้งหลายตามเป็นจริง รู้เท่าทันเห็นแจ้งโลกและชีวิตตาม
สภาวะ สามารถใช้ปัญญาแก้ไขปัญหาและดับทุกข์ที่เกิดขึ้นได้
ตลอดจนปลดปล่อยตนให้บริสุทธิ์ปลอดพ้นจากกิเลส มีจิตใจ
เป็นอิสระสุขเกษมไร้ทุกข์

สตรีไทย เมื่อได้ทำหน้าที่ ๔ ประการนี้ ชื่อว่าเป็นผู้มี
คุณสมบัติเพียบพร้อมในตัว ไม่มีใครตำหนิได้ จะเป็นผู้มีความ
มั่นใจในตนเอง และมีความเอิบอ้อมเป็นสุข ในฐานะที่เป็นผู้
ทำบ้านเรือนครอบครัวให้เจริญงอกงามมีความสุขจริงแท้
และเป็นส่วนร่วมในการสร้างสรรค์สังคมประเทศชาติ ตลอดถึง
มนุษยชาติทั้งโลก ให้ก้าวหน้าในอารยธรรม สู่ความมีสันติสุข
อย่างแท้จริง

ข้อธรรมทั่วไป เพื่อความดีงามของชีวิตครองเรือน

๑ หลักพื้นฐาน

๑) **รักษาตระกูลให้คงอยู่** โดยปฏิบัติตามหลักธรรม
สำหรับดำรงความมั่นคงของตระกูลให้ยั่งยืน หรือเหตุที่ทำให้
ตระกูลมั่นคงตั้งอยู่ได้นาน เรียกว่า กุลจิริวัฏฐิติธรรม ๔ อย่าง
คือ

๑. ญัฐเวสนา ของหายของหมด รู้จักหามาไว้
๒. ชินณปฏิสังขรณา ของเก่าของชำรุด รู้จักบูรณะ
ซ่อมแซม
๓. ปริमितปานโภชนา รู้จักประมาณ ในการกินการใช้
๔. อธิปัจจสาลีวันตสถาปนา ตั้งสติหรือบุรุษมีศีล ให้
เป็นใหญ่

(อง. จุตกก. ๒๑/๒๕๙/๓๓๗)

๒) รู้จักจัดสรรทรัพย์ เมื่อหาทรัพย์มาได้แล้ว รู้จักจัดสรรทรัพย์นั้น โดยมีการวางแผน หรือถือหลักการแบ่งทรัพย์เป็น ๔ ส่วน ที่เรียกว่า โภควิภาค ๔ คือ

- เอเกน โภค ภุญเชย ๑ ส่วน ใช้จ่ายเลี้ยงตน เลี้ยงคนที่ควรบำรุงเลี้ยง และทำประโยชน์
- ทวีทิ กมัม ปโยชเย ๒ ส่วน ใช้เป็นทุนประกอบการงาน
- จตุตถภญจ นิธาเปยย อีก ๑ ส่วน เก็บไว้ใช้ในคราวจำเป็น

(ที่.ป.๑๑/๑๙๗/๒๐๒)

๓) จับจ่ายกินใช้ถูกวิธี พึงเข้าใจและคำนึงไว้เสมอว่า การที่เพียรพยายามแสวงหา รักษา และครอบครองโภคทรัพย์ไว้นั้น ก็เพื่อจะใช้ให้เป็นประโยชน์ทั้งแก่ตนและคนอื่น ถ้าไม่ใช้ทรัพย์สมบัติให้เกิดคุณประโยชน์แล้ว การหาและการมีทรัพย์สมบัติก็ปราศจากคุณค่า หาความหมายใดๆ มิได้

ดังนั้น เมื่อมีทรัพย์หรือหาทรัพย์มาได้แล้ว พึงปฏิบัติต่อทรัพย์ส่วนแรกเพื่อการใช้จ่ายตามหลักโภคาทิยะ (ประโยชน์

ที่ควรถือเอาจากโศคะ หรือเหตุผลที่อริยสาวกควรยึดถือ ในการ
ที่จะมีหรือครอบครองทรัพย์สินสมบัติ) ๕ ประการ ดังพุทธพจน์ว่า

อริยสาวกแสวงหาโภคทรัพย์มาได้ด้วยน้ำพักน้ำแรง
ความขยันหมั่นเพียรของตน และโดยทางสุจริตชอบธรรมแล้ว

๑. เลี้ยงตัว เลี้ยงมารดาบิดา บุตร ภรรยา และคนใน
ปกครองทั้งหลายให้เป็นสุข

๒. บำรุงมิตรสหาย และผู้ร่วมกิจการงานให้เป็นสุข

๓. ใช้ปกป้องรักษาสวัสดิภาพ ทำตนให้มั่นคงปลอดภัย
ภัยอันตราย

๔. ทำพละ คือ สละเพื่อบำรุงและบูชา ๕ อย่าง

(๑) ญาติพละ	สงเคราะห์ญาติ
(๒) อติถิพละ	ต้อนรับแขก
(๓) ปุพฺพเปตพละ	ทำบุญหรือสักการะอุทิศผู้ล่วงลับ
(๔) ราชพละ	บำรุงราชการด้วยการเสียภาษี
อากร เป็นต้น
(๕) ทเวตพละ	ถวายเทวดา คือ ทำบุญอุทิศสิ่ง
ที่เคารพบูชาตามความเชื่อถือ

๕. อุปถัมภ์บำรุงพระสงฆ์ และเหล่าบรรพชิตผู้ประพฤติดี ปฏิบัติชอบ ผู้ไม่ประมาทมีวมา

เมื่อได้ใช้โภคทรัพย์ทำประโยชน์อย่างนี้แล้ว ถึงโภคะจะหมดสิ้นไป ก็สบายใจได้ว่า ได้ใช้โภคะนั้นให้เป็นประโยชน์ถูกต้องตามเหตุผลแล้ว ถึงโภคะเพิ่มขึ้น ก็สบายใจ เช่นเดียวกัน เป็นอันไม่ต้องเดือดร้อนใจในทั้งสองกรณี

(การใช้จ่ายใน ๕ ข้อนี้ ท่านมุ่งแจกแจงรายการที่พึงจ่าย ให้รู้ว่าควรใช้ทรัพย์ทำอะไรบ้าง มิใช่หมายความว่าให้แบ่งส่วนเท่ากันไปทุกข้อ นอกจากนั้น ถ้าสามารถ ก็ควรบำเพ็ญประโยชน์ให้มากขึ้นไปอีก ตามหลัก สังคหวัตถุ ๔)

(อง.ปญจก.๒๒/๔๑/๔๘)

๔) มีความสุขทั้งสี่ คือ ความสุขอันชอบธรรมที่ผู้ครองเรือนควรมี หรือความสุขที่ชาวบ้านควรพยายามทำให้เกิดขึ้นแก่ตนอยู่เสมอ เรียกสั้น ๆ ว่า สุขของคฤหัสถ์ (กามโมक्षิสุข) ๔ คือ

๑. **อัตถิสุข** สุขเกิดจากความมีทรัพย์ คือ ความภูมิใจเอิบอ้อมและอุ่นใจว่า ตนมีโภคทรัพย์ ที่ได้มาด้วยน้ำพักน้ำแรง

ความขยันหมั่นเพียรของตน และโดยทางชอบธรรม

๒. **โภคสุข** สุขเกิดจากการใช้จ่ายทรัพย์ คือ ความภูมิใจ เอิบอímใจว่า ตนได้ใช้ทรัพย์ที่ได้มาโดยชอบนั้น เลี้ยงตัว เลี้ยงครอบครัว เลี้ยงผู้ที่ควรเลี้ยง และบำเพ็ญคุณประโยชน์

๓. **อนณสุข** สุขเกิดจากความไม่เป็นหนี้ คือ ความภูมิใจ เอิบอímใจว่า ตนเป็นไท ไม่มีหนี้สินติดค้างใคร

๔. **อนวัชชสุข** สุขเกิดจากความประพฤติไม่มีโทษ คือ ความภูมิใจ เอิบอímใจว่า ตนมีความประพฤติสุจริต ไม่บกพร่องเสียหาย ใครติเตียนไม่ได้ ทั้งทางกาย ทางวาจา และทางใจ
บรรดาสุข ๔ อย่างนี้ อนวัชชสุข มีค่ามากที่สุด

(อ.จ.จตุกก.๒๑/๖๒/๙๑)

๕) **มีชีวิตที่มั่นคง** คือ ปฏิบัติตามหลักธรรมสำหรับการครองชีวิตของคฤหัสถ์ ที่เรียกว่า **ฆราวาสธรรม ๔ ประการ** ดังนี้

๑. **สัจจะ** มั่นตรงความจริง คือ ดำรงมั่นในสัจจะ เชื่อตรง เชื่อสัตย์ จริใจ พุดจริง ทำจริง จะทำอะไรก็ให้เป็นที่เชื่อถือไว้วางใจได้

๒. *ทมะ* ฝึกตนยิ่งขึ้นไป คือ บังคับควบคุมตนเองได้ รู้จักปรับตัว และแก้ไขปรับปรุงตนให้ก้าวหน้าดียิ่งขึ้นอยู่เสมอ

๓. *ขันติ* อดทนไม่หวั่นไหว คือ มุ่งหน้าทำหน้าที่การทำงานด้วยความขยันหมั่นเพียร เข้มแข็งอดทน ไม่หวั่นไหว มั่นในจุดหมาย ไม่ท้อถอย

๔. *จาคะ* มีน้ำใจเสียสละ คือ มีน้ำใจ เอื้อเฟื้อ ซอบช่วย เหลือเกื้อกูล บำเพ็ญ ประโยชน์ สละโลภ ละกิฐิมานะได้ ร่วมงานกับคนอื่นได้ ไม่ใจแคบเห็นแก่ตัวหรือเอาแต่ใจตน

(ขุ.สุ.๒๕/๓๑๑/๓๖๑)

๖) ดำรงสังคมในสามัคคี ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ร่วมสร้างสรรค์สังคมให้สงบสุขมั่นคง และประสานหมู่ชนไว้ในความสามัคคีมีเอกภาพ ด้วย **สังคหวัตถุ ๔** คือ

๑. *ทาน* เพื่อแผ่แบ่งปัน คือ เอื้อเฟื้อ ช่วยเหลือ รู้จักให้ รู้จักสงเคราะห์ด้วยปัจจัยสี่ ด้วยทุนหรือทรัพย์สินสิ่งของ ตลอดจนให้ความรู้ความเข้าใจ และศิลปวิทยา

๒. *ปิยวาจา* พูดอย่างรักกัน คือ กล่าวคำสุภาพ ไพเราะ น่าฟัง ชี้แจง แนะนำสิ่งที่เป็นประโยชน์ มีเหตุผล เป็นหลักฐาน

ชักจูงในทางที่ดีงาม หรือคำแสดงความเห็นนอกเหนือใจ ให้กำลังใจ รู้จักพูดให้เกิดความเข้าใจดี สมานสามัคคี เกิดไมตรี ทำให้รักใคร่นับถือและช่วยเหลือเกื้อกูลกัน

๓. *อัตถจริยา* ทำประโยชน์แก่เขา คือ ช่วยเหลือด้วยร่างกาย และชวนชวยช่วยเหลือกิจการต่างๆ บำเพ็ญสาธารณประโยชน์ รวมทั้งช่วยแก้ไข้ปัญหาและช่วยปรับปรุงส่งเสริมในด้านจริยธรรม

๔. *สมานัตตตา* เอาตัวเข้าสมาน คือ ทำตัวเข้ากับเขาได้ วางตนเสมอต้นเสมอปลาย ไม่เอาเปรียบใคร ให้ความเสมอภาค ปฏิบัติสม่ำเสมอทั้งต่อคนทั้งหลาย เสมอกันโดยธรรม และเสมอในสุขทุกข์ คือร่วมสุขร่วมทุกข์ ร่วมทำงาน ร่วมในการแก้ปัญหา ร่วมสร้างสรรค์ให้เกิดประโยชน์สุขร่วมกัน

พูดสั้นๆ ว่า: ช่วยด้วยเงินทองข้าวของหรือความรู้; ช่วยด้วยถ้อยคำ; ช่วยด้วยกำลังแรงงาน; ช่วยด้วยการร่วมสร้างสรรค์และแก้ปัญหา

๒

เกณฑ์มาตรฐาน

คนที่จะเรียกได้ว่าประสบความสำเร็จในการครองเรือน เป็นคฤหัสถ์หรือชาวบ้านที่ดี น่าเคารพนับถือเป็นแบบฉบับ ควรถือเป็นตัวอย่าง พึงวัดด้วยหลักเกณฑ์ ดังนี้

ก) เป็นชาวบ้านแบบอย่าง คนครองเรือนแยกได้หลายประเภท ตั้งแต่ร้ายไปถึงดี และที่ดีก็มีหลายระดับ คฤหัสถ์ที่ดี น่าเคารพนับถือแท้จริง คือประเภทที่ ๑๐ ใน ชาวบ้าน ๑๐ ประเภท ต่อไปนี้

กลุ่มที่ ๑ หาทรัพย์โดยทางไม่ชอบธรรม

๑. ได้ทรัพย์มาแล้ว ไม่เลียงตนให้เป็นสุข ทั้งไม่เผื่อแผ่แบ่งปันและไม่ใช้ทรัพย์นั้นทำความดี (เสียทั้ง ๓ ส่วน)

๒. ได้ทรัพย์มาแล้ว เลียงตนให้เป็นสุข แต่ไม่เผื่อแผ่แบ่งปันและไม่ใช้ทรัพย์นั้นทำความดี (เสีย ๒ ส่วน ดี ๑ ส่วน)

๓. ได้ทรัพย์มาแล้ว เลียงตนให้เป็นสุขด้วย เผื่อแผ่แบ่ง

ปันและใช้ทรัพย์นั้นทำความดีด้วย (เสียด ๑ ส่วน ดี ๒ ส่วน)

กลุ่มที่ ๒ หาชอบธรรมบ้าง ไม่ชอบธรรมบ้าง

๔. ได้ทรัพย์มาแล้ว ทำอย่างข้อ ๑ (เสียด ๓ ดี ๑)

๕. ได้ทรัพย์มาแล้ว ทำอย่างข้อ ๒ (เสียด ๒ ดี ๒)

๖. ได้ทรัพย์มาแล้ว ทำอย่างข้อ ๓ (เสียด ๑ ดี ๓)

กลุ่มที่ ๓ หาโดยชอบธรรม

๗. ได้ทรัพย์มาแล้ว ทำอย่างข้อ ๑ (เสียด ๒ ดี ๑)

๘. ได้ทรัพย์มาแล้ว ทำอย่างข้อ ๒ (เสียด ๑ ดี ๒)

๙. ได้ทรัพย์มาแล้ว ทำอย่างข้อ ๓ แต่ยั้งติด ยังมัวเมา

หมกมุ่น กินใช้ทรัพย์สมบัติ โดยไม่รู้เท่าทันเห็นโทษ ไม่มีปัญญาที่จะทำตนให้เป็นอิสระเป็นนายเหนือโภคทรัพย์ได้ (เสียด ๑ ดี ๓)

พวกพิเศษ ผู้ที่แสวงหาชอบธรรม และใช้อย่างมีสติ-สัมปชัญญะ มีจิตใจเป็นอิสระ มีลักษณะดังนี้

๑๐. แสวงหาทรัพย์โดยทางชอบธรรม; ได้มาแล้ว เลี้ยงตนให้เป็นสุข; เพื่อแผ่แบ่งปัน และใช้ทรัพย์นั้นทำความดี; ไม่ลุ่มหลง ไม่หมกมุ่นมัวเมา กินใช้ ทรัพย์สมบัติโดยรู้เท่าทัน

เห็นคุณโทษ ทางดีทางเสียของมัน มีปัญญาทำตนให้เป็นอิสระ
หลุดพ้น เป็นนายเหนือโภคทรัพย์

ประเภทที่ ๑๐ นี้ พระพุทธเจ้าสรรเสริญว่าเป็นผู้เลิศ
ประเสริฐ สูงสุด ควรชมทั้ง ๔ สถาน คือ เป็นคฤหัสถ์แบบฉบับ
ที่น่าเคารพนับถือ

(อง.ทสก.๒๔/๙๑/๑๘๘)

ข) เป็นพลเมืองที่สร้างสรรค นำชีวิตและครอบครัวของตน
ไปสู่ความเจริญ สงบสุข และเป็นพลเมืองที่สร้างสรรคสังคม
โดยประพฤติดังนี้

๑. น สาธารณการสุส ไม่คบขู้สูหามัวหมกมุ่นในทางเพศ
๒. น ภุญเช สาธุเมกโก ไม่ใจแคบเสพลิงเลิศรสผู้เดียว
๓. น เสเว โลกายติกั ไม่พรวดเวลาถกถ้อยที่เลื่อนลอย
ไร้สาระ
๔. สีลวา ประพฤติดี มีวินัย ตั้งอยู่ในศีล ๕
๕. วตตสมปนโน ปฏิบัติกิจการหน้าที่สม่ำเสมอโดย
สมบูรณ์

๖. *อบุพมตโต* ไม่ประมาท กระตือรือร้นทุกเวลา
๗. *วิจกฺขโณ* มีวิจารณ์ญาณ ทำการโดยใช้ปัญญา
๘. *นิวัตวตุตฺติ อตฺตทฺโธ* สุขภาพไม่ต้อกระต้างยินดียิ่งรับฟังผู้อื่น
๙. *สุรโต* เสี่ยงมงาม รักความประณีต สะอาดเรียบร้อย
๑๐. *สขิลो มุฑุ* พุดจาหน้าฟัง ทั้งใจกายก็อ่อนโยน ไม่หยาบคาย
๑๑. *สงฺคเหตฺตา จ มิตฺตานํ* มีน้ำใจเอื้อสงเคราะห์ต่อมิตรสหาย
๑๒. *สํวิภาสี* เพื่อแบ่งปัน ช่วยเหลือคนทั่วไป
๑๓. *วิธานวา* รู้จักจัดการงานให้เรียบร้อย และได้ผลดี
๑๔. *ตปฺเปยฺย* บำรุงพระสงฆ์ทรงความรู้ ผู้ทรงศีลทรงธรรม

๑๕. ฅมุกาโม

ใคร่ธรรม รักความสุขจิต

๑๖. สุกตาธโร

อ่านมากฟังมาก รู้วิชาของตน
เชี่ยวชาญ

๑๗. ปริปุจฉโก

ชอบสอบถามคั่นคว้า ใฝ่หา
ความรู้ยิ่งขึ้นไป

(ขุ.ชา.๒๘/๙๔๙/๓๓๒)

(ข้อธรรมทั่วไปนี้ เลือกคัดจัดปรับ จากหนังสือ *ธรรมบุญชีวิต*)